

## Gróf Klebelsberg Kuno emlékezete az Akadémiában.

Tekintetes Akadémia!

Kötelességemnek véltem a mai összes ülést a szintén mára kitűzött s Arany János emlékének szentelt ünnepi üléstől függetlenül összehívni, hogy e hó 11-én váratlanul elhunyt tiszteleti és igazgató tagtársunk, gróf Klebelsberg Kuno volt közoktatásügyi miniszter elvesztéséről s az ő kimagasló érdemeiről itt, az Akadémia teljes ülésében megemlékezzünk.

Az Akadémiának nem volt módja a megboldogult iránti tartozó nagy háláját a budapesti gyászszertartás alkalmával leróni; a szegedi gyászszertartás alkalmával régi és érdemes társunk, Csengery János adott méltó kifejezést kegyeletünknek. A részvét szokásos nyilvánításait el nem mulasztottuk s II. osztályunk már foglalkozik az emlékbeszéd megtartására nézve adandó megbízással. Azonban a gróf Klebelsberg Kuno érdemei Akadémiánk körül oly rendkívüliek, hogy azoknak elismerése számára is a legünnepélyesebb formát kellett választanunk.

Ő a szó szoros értelmében Akadémiánk megmentője lett, mikor már 1922-ben az Akadémia nagy alapítványi vagyonának a pénzértékeléssel együtt történt majdnem teljes elpusztulásával szemben s annak a mindenesetre méltánylandó, de elegendőnek nem bizonyult adakozásnak láttára, mellyel társadalmunk segítségünkre sietett, elhatározó lépésekre szánta el magát Akadémiánk érdekében. Ilyen elhatározó lépés volt Akadémiánk kezelőszemélyzetének az állam terhére való átvétele a Gyűjteményegyetem szervezete keretében az 1922: XIX. és 1923: I. tc.-ek értelmében; s ilyen elhatározó lépés volt a törvényhozásnak ugyancsak Klebelsberg akkori közoktatásügyi miniszter javaslatára az 1925: XLVI. tc.-ben tett kétrendbeli intézkedése, az Akadémia százéves fennállása alkalmából intézetünk érdemeinek törvénybeiktatása: a legnagyobb erkölcsi elégtétel és dísz, mely intézetünket érthette s ennek kapcsán három milliárd akkori értékű korona jubiláris adományban való részesedésünk, az Akadémia évi állami segélyének egyidejűleg kilátásba helyezett fölemelésével.

Fennállásunk óta még soha Akadémiánk ily mértékben és ily hatású elismerésben és támogatásban nem részesült, mint akkor, amikor anyagi helyzete már további működését is kérdésessé tette; s ezt a rendkívüli jótéteményt mi az államfő és a törvényhozás részéről megnyilvánult megértő jóakarat mellett elsősorban és főképp a most elhunyt volt kultuszminiszter soha eléggé meg nem hálálható nemes

kezdeményezésének és buzgóságának köszönhattuk, miért is iránta való halánkat most, immár bezárult sírja fölött, iktatjuk Akadémiánk évlapjaiba.

Ily elhatározás csakis egy oly széles látkörű, nagyműveltségű, a nemzeti célok egyetemét áttekinteni és felkarolni tudó, nemes ideálokért buzgó kultúrpolitikus lelkéből sarjadhatott, aminő Klebelsberg Kuno volt, kinek életében lehettek ellenfelei, kinek halála után ma, hervadhatatlan érdemeit minden elfogulatlan szemlélő elismerni és méltányolni kénytelen.

Akadémiánk mindig hálás, megértő s, ahol tehetette, segítő szemlélője volt annak a nagyszabású tevékenységnek, melyet elhunyt társunk kormányzati hatáskörben majdnem tíz éven át kifejtett. Ez a tevékenység szellemi kultúránk egész terére kiterjedt s mindenütt emlékezetes és üdvös nyomokat hagyott hátra.

Az alföldi tanyai iskolák tömeges felállítása népnevelésünk hathatós előmozdítása volt, a nem állami tanítók és tanárok ellátásáról való gondoskodás a közoktatás munkásainak szociális igazságot szolgáltatott; a polgári iskolák reformja rég vajdó kérdés megoldását hozta meg; a középfokú nőiskolák törvényhozási szabályozása a gyakorlatban már meghonosodott oktatásnak szerzett törvényszerű polgárjogot; a középiskolai törvény módosítása a modern nyelveknek nyitott utat a tágabb érvényesülésre; a testnevelést illető törvényhozási intézkedések megadták a testnevelésnek fontosságához mért biztosítását és szervezését, az ösztöndíjakra vonatkozó a kiosztás igazságosságát helyezik intézményes alapra; a külföldi kollégiumok a szakképzést és kutatótanulmányt legmagasabb fokon biztosítják s belekapcsolják tudományos munkánkat a külföldre. A Gyűjteményegyetem létesítése eddig egymástól elszigetelt fontos kultúrintézmények közt teremt kapcsolatot s ruházza fel azokat egyúttal bizonyos önkormányzati jogokkal; megcsonkíttatásuk következtében amúgy is leolvadt műemlékállományunk védelmét a Klebelsberg törvénye hathatósan terjeszti ki az ingó műemlékekre is. A trianoni szerződés következtében elvesztett kolozsvári és pozsonyi egyetemünket ő feltámasztotta Szegeden és Pécsen, s úgyszólván semmiből teremtve, dúsan látta el azokat a modern tanítás, kutatás és klinikai gyakorlat minden eszközeivel, ugyanígy fejlesztve a kezdetleges állapotban talált debreceni egyetemet s létesítve, Bécsben Magyar Történeti Intézetet, Budapesten Csillagvizsgáló Intézetet, Testnevelési Főiskolát és földtani uszodát, a Balaton partján pedig Biológiai Intézetet.

Az ő bámulatos tevékenységével szemben, különösen mióta államháztartásunk egyensúlya megrendült s külföldi tartozásainkat

fedezni nem tudjuk, gyakran merült fel a szemrehányás, hogy alkotó kedvét nyomasztó viszonyainkhcz képest mégis korlátoznia kellett volna s nem kellett volna messzenéző programját oly mohó gyorsasággal végrehajtania.

Ezek a szemrehányások most el fognak némulni, mert az ő életének tragikusan gyors és korai megszakadása nagyon is igazolja sietségét, mellyel megszámolt óráit felhasználni igyekezett ; s bizony el kell ismernünk, hogy az ő kezei kihűlvén, tervei és eszméi nagyrésztének megvalósulása kéteessé vált volna, már pedig azok között, amiket megvalósított, nincs egy se, melynek indokolt, célszerű, sőt szükséges voltát komolyan kétségbe lehetne vonni. Államháztartásunkat rendbe kell hozni, de remélem, hogy annak rendbehozása a Klebelsberg alkotásainak egyikét sem fogja áldozatul követelni.

Hogy egy minden eddiginél súlyosabb nemzeti katasztrófa ránk nehezedése után alig tizennégy évvel a megcsontított Magyarország legalább szellemi kultúrájának integritását, kulturális jelentőségét a nemzetek életében meg tudta őrizni, az igen nagy részben a Klebelsberg érdeme.

Az ő alkotásaival együtt neve és emléke is fenn fog maradni nemcsak itt Akadémiánkban, hanem minden magyar szellemi műhelyben és a művelt magyarság minden tűzhelyénél : «manet, mansurum-que est in animis hominum, in aeternitate temporum, in fama rerum».

Ezzel az ülést bezárom.

*Berzeviczy Albert.*